

Кирилюк Федір Михайлович

Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

<https://orcid.org/0000-0002-7049-1541>

e-mail: politia@gmail.com

Куліш Роман Юрійович

Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

<https://orcid.org/0000-0001-9858-956X>

e-mail: pan.roman.kulich@gmail.com

ПОНЯТТЯ «РАШИЗМ»: СУТНІСТЬ ТА ОЗНАКИ

Резюме

Визначено сутність рашизму як постімперської, загарбницької та ненависницької до неросійських культур сукупності ідеологем, що вважає нормальним ігнорування міжнародного права і використання природних та культурних ресурсів для захисту інтересів РФ разом з геополітичним тиском на інші держави на основі запропонованих раніше роздумів про це явище у політичному житті РФ та спираючись на окремі історичні факти та міфи розробки російської пропаганди.

Виокремлено п'ять ознак рашизму — некритичність мислення; нігілістичність; вепонізаторство; інформаційне викривлювання; постімперськість.

З'ясовано, що часто описувані зневага та ненависть рашизму до інших культур є лише однією з його ознак. Автори дослідження висували, що це лише одна з ознак рашизму. Як і що це лише одна зі сторін сутності рашизму. У політиці ключову роль грає інтерес, що не дозволяє стверджувати про існування ненависті заради ненависті. Насамперед рашизм у цьому дослідженні — ідейне обґрунтування дій російської держави, а ненависть одна зі стовпів цього обґрунтування.

Ключові слова: рашизм, ознаки рашизму, поняття, сутність, пропаганда.

Вступ

Рашизм як явище виник раніше за 2022 рік і осмислити його сутність та ознаки намагалися ще з 1995 року. У травні 2023 року Голова Верховної рада України підписав постанову про Заяву Верховної Ради України «Про визначення існуючого в Російській Федерації політичного режиму як рашизму та засудження його ідеологічних засад і суспільних практик як тоталітарних та людоненависницьких», за якою рашизм називається різновидом тоталітарної ідеологією, а також визначаються його характерні ознаки та «наслідки» [1]. Вважаємо, що необхідно досліджувати, чи збігається усе описане в цій постанові із дійсністю, адже уже суперечність між назвою постанови і змістом, за яким рашизм лише лежить в основі політичного режиму, водночас як у назві постанові політичний режим РФ пропонується визначати як рашизм, змушують нас сумніватися у коректності написаного, хоч ми і погоджуємося із закликом авторів поглянути на дії військово-політичного керівництва РФ як на споріднені з нацизмом та наміром авторів постанови шукати витоки рашизму ще у російському імперіалізмі.

Але ця стаття першочергово присвячена визначенню сутності та ознак рашизму, аби можна було продовжувати із ним працювати.

Ми розумітимемо під рашизмом ідейне обґрунтування здійснюваних РФ дій у внутрішній та зовнішній політиці. Це дозволить одразу відкинути поняття «рашизм» Н. Андрєєва від 1990 року, адже він утворювався від прізвища військового аналітика К. Рапа для критики його поглядів і не мав нічого спільного із діями політичного керівництва РФ [2]. З 1995 року про рашизм як ідеологію РФ казали чи писали публічні діячі, публіцисти та науковці, зокрема: М. Требін, Б. та А. Дем'яненко, О. Кафтан, О. Леусенко, О. Гринів, М. Томенко, Є. Хан, А. Скобов, В. Огризко, Дж. Дудаєв, Т. Снайдер, В. Мараєв.

Для нас синонімами рашизму у цьому дослідженні є сучасний російський фашизм, русизм, оскільки опис цього явища Дж. Дудаєвим досить точно нагадує те, що розуміється нами як рашизм. Ми говоритимемо саме про сучасний різновид російського фашизму, аби відмежуватися від російського фашизму ХХ ст., що зробило б це дослідження величезним за обсягом. Для аналізу ми обрали роздуми про рашизм різних часових періодів — до обмеженої російсько-української війни, під час неї, під час повномасштабної російсько-української війни, аби прослідкувати зміни поглядів на рашизм крізь час.

Методи дослідження

Мета статті — виокремити розуміння поняття, сутності та ознак рашизму, про які стверджували окремо відібрані нами публіцистичні, наукові та публічні діячі, починаючи від 1995 року. До цього нас спонукає відсутність схожих розвідок та спекулювання щодо досліджуваної теми.

Автори застосували методи контент-аналізу, історичний та порівняння. Перший — для виокремлення ознак рашизму, в аналізованих роздумах; другий — для звернення до подій минулого для підтвердження чи спростування поглядів авторів, погляди яких ми аналізували; третій — аби зіставити виокремлені ознаки відповідних дефініцій для віднаходження збігів чи розбіжностей між розуміннями рашизму.

Результати дослідження

Дослідники А. та Б. Дем'яненко [3, с. 1] стверджували, що рашизм — еkleктична ідеологія, яка цілісно тримається завдяки нетерпимості до неросійського. Він механістичне поєднання «імперського неоколоніалізму, великодержавного шовінізму, ностальгії за радянським минулим, релігійного традиціоналізму». Рашизмом називається також і соціальна практика РФ початку ХХІ ст., що підіймає проблему співвідношення рашизму та путінізму, яку досліджують Коваль І. та Кисляк Л. у 2022 році та про яку Б. Дем'яненко [4] згадав 2018 року. Оскільки стаття Дем'яненка про рашизм від 2018 року є розширенням його думок 2017 року шляхом характеризування дій рашизму у національній, міжнародній діяльності, інформаційній політиці та його співвідношенням з путінізмом, то ми вважатимемо обидві дані ним дефініції спільною базою для виокремлення ознак рашизму: — дихотомія «свій/чужий»; — еkleктизм; — постімперський синдром; — використання ЗМІ для дезінформування та спотворення історичної дійсності; — ігнорування міжнародного права; — воля до експансії; — деологічне підґрунтя путінізму [4].

Отже, на думку Дем'яненка рашизм — набір механічно поєднаних агресивних ідей різних періодів існування російської держави, що виправдовують дії Президента РФ В. Путіна та неоясненну жагу до розширення територіальних меж РФ [5].

Є. Хан [6, с. 85] також наголосив на ненависті рашизму, проте до інших цивілізацій, та його експансивності й імперськості. Позаяк він вважає напад на Україну проявом прагненням Росії нищити розвинутіші за власну культури. За його спостереженням у рашисти не гребують вдаватися до геноциду. У статті II «Конвенції про запобігання злочину геноциду і покарання за нього» під геноцидом маються на увазі дії, спрямовані на цілеспрямоване знищення якої-небудь національної, етнічної, расової чи релігійної групи як такої, зокрема через: «а) убивство членів такої групи; б) заподіяння серйозних тілесних ушкоджень чи розумового розладу членам такої групи; в) навмисне створення для якої-небудь групи таких життєвих умов, що розраховані на повне чи часткове фізичне знищення її; г) міри, розраховані на запобігання дітородіння в середовищі такої групи; е) насильницька передача дітей з однієї людської групи в іншу» [7]. Зазначені у доповіді МКП України «Про воєнні злочини Росії у світі» випадки вбивства

цивільних російськими солдатами вкладаються у деякі зі згаданих критеріїв: «5 лютого 2000 року російськими військовими було розстріляно мінімум 56 мирних жителів в селищі Нові Алди й прилеглих районах міста Грозного» [8].

Є. Хан вказує на експансіонізм рашизму через «об'єднання земель через проведення гібридних війн або повної руйнації» [6, с. 88], що справедливо на прикладах війн проти Молдови, Грузії, України, Чечні та Сирії [9]. Щоправда, пояснення таких дій він не наводить. Крім прагнення до завоювань та геноциду Хан самостійно виокремлює ще певні ознаки рашизму — культ особи, що натякає на В. Путіна як на головну постать у рашизмі, та мілітаризм як морально-психологічній готовності російського народу до постійного ведення війн.

Отже, рашизм за пропозиціями Хана має такі ознаки: — жага експансії; — ворожість до інших цивілізацій; — культ особи; — мілітаризм [6, с. 88].

Схожого погляду дотримувався і Дж. Дудаєв [10] — перший Президент ЧРИ, яка стала однією з перших країн, проти яких РФ розв'язала війну, говорячи про русизм — термін, котрий ми вважаємо синонімічним до «рашизм». Дж. Дудаєв був переконаний у спорідненості русизму з фашизмом, расизмом та націоналізмом, хоч і вказував на більшу жорстокість до людини та природи. Русизм Дж. Дудаєва базується на шовінізмі. Шовінізм — віра у кращість своєї держави порівняно з іншими та презирливість до них, тож ми вкотре бачимо заувагу ненависті рашизму до неросійського.

Хоча політичний діяч розмірковує про жагу русизму до війн та використання спотвореної історії. Ось список ознак русизму Дж. Дудаєва: — властива рабська психологія; — використання хибної історії; — уексплуатація окупованих територій та пригночених русизмом народів [10].

Російський публіцист та історик А. Скобов пише про правовий нігілізм рашизму. На його думку, В. Путін, як головна фігура рашизму, агресивною політикою передовсім відриває РФ від того міжнародного правового порядку, що формувався під впливом інших країн-переможниць у Другій світовій війні. Заперечення міжнародного права ним уявляється радше як прагнення показати «особливий шлях» для РФ, за яким державне насильство набагато вище як у внутрішній, так і у зовнішній політиці. До того ж ця необхідність дотримуватися міжнародних норм, що сформувалися під впливом США сприймається рашизмом як приниження.

Отже, рашизм А. Скобова: — зневажає міжнародне право; — реваншистський [11].

О. Леусенко у роздумах про рашизм згадав про притаманні йому месіанізм та реваншизм. Рашизм вважає, що має «особливу цивілізаційну місію» [12]. Проте за О. Леусенком він претендує на особливий статус для РФ лише удаване право будь-яких дій на міжнародній арені щодо

боротьби з «нацизмом», включно із «захистом» народів через міфи навколо радянсько-німецької війни. До 2010 року РФ використовувала «захист» як привід для вторгнення у Грузію [13]. Сьогодні, зокрема, у РФ підтримується міф про можливість СРСР перемогти Третій Райх без союзників з антигітлерівської коаліції [14]. Додатково до цього рашисти Кривдика ностальгують за СРСР та прагнуть реваншу через його розпад. Рашизм також використовує енергоносії та релігії як інструменти для досягнення власних цілей. Автор виклав свої думки у 2010 році — на той час Україна мала досвід участі у «газових війнах» [15], а під час будівництва Північного потоку 1 Німеччині закидали дужче зближення з РФ через більше узалежнення від російського газу [16]. Взаємопроникність російської держави та РПЦ сьогодні годі намагатися спростувати через ту саму підтримку війни РФ проти України, наприклад [17; 18], тези якої повторюють її прихильники. Так, громадський діяч наголосив на властивості рашизму інструменталізації, ба навіть вепонізації (від англ. weapon — зброя), адже в обмін на знижку на російський газ Україна погодилася продовжити термін базування Чорноморського флоту у Севастополі до 2042 [19], котрий допоміг окупувати Крим у 2014 році [20].

Враховуючи згадане маємо такі ознаки рашизму за Леусенком: — інструменталізація та вепонізація природних ресурсів, релігії та історії; — реваншизм; — месіанізм [12].

На основі проаналізованих матеріалів найчастіше ми бачимо, що дослідники рашизму стверджують про його хижацьку сутність, засновану на ворожості до неросійської культури, постімперськість, примітивізоване баченні світу, використання природних ресурсів та спотвореної історії для захисту інтересів РФ і геополітичного тиску на інші держави.

На основі цього ми виокремили такі ознаки рашизму: — некритичність мислення; — нігілістичність; — вепонізаторство; — інформаційне викривлювання; — постімперськість.

Пропонуємо дотримуватися такого розуміння його сутності — воно містить більш характерні ознаки.

Під некритичністю мислення ми маємо на увазі характерний рашизму поділ на своїх та чужих, ворожість до інших цивілізацій, описані в проаналізованих роздумах, притаманний йому культ особи. Нігілістичністю ми називаємо ігнорування рашизмом міжнародного права та міжнародних зобов'язань РФ, а також власне трактування рашизмом міжнародних норм. Вепонізаторство проявляється для нас у використанні рашизмом релігії та природних ресурсів, власних та окупованих територій, як інструменту геополітичного тиску та захисту інтересів РФ, а також згаданій мілітаризації суспільства. Інформаційне викривлювання полягає у свідомому спотворенні історичної та сучасної дійсності. До постімперськості ми віднесли «ностальгію» та «реваншизм», як відсутності осмислення та прийняття

розпаду СРСР, як це зробило Сполучене королівство щодо Британської імперії, облишивши спроби воювати з країнами Співдружності, натомість РФ прагне контролю над пострадянським простором через СНД [21].

Усі виведені ознаки ми вкладаємо у запропоноване на початку розуміння поняття рашизм — ідеологічне підґрунтя для здійснюваних РФ дій у внутрішній та зовнішній політиці.

Вважаємо, що отримані результати можуть використовуватися для подальших досліджень рашизму і ці наші пропозиції ознак рашизму набагато компактніші.

Висновки

Вони виокремлені на основі аналізу пропозицій щодо визначення поняття рашизм та історичних подій, що дали підстави стверджувати дослідникам рашизму відповідні про нього речі. Некритичність мислення розкривається через встановлення рашизмом дихотомій «свій/чужий», агресивним ставленням до неросійських культур, культ особи. Нігілістичність рашизму полягає в ігноруванні міжнародних норм, права, зобов'язань та їх власне трактування. Вепонізаторство рашизму полягає у використанні природних багатств, власних та окупованих територій, і релігії як зброї для захисту інтересів РФ та геополітичного тиску. Інформаційне викривлювання рашизму розкривається через використання ним ЗМІ та історії для спотворення сучасної дійсності та минулого. Постімперська рашизму видніється у відсутності переосмислення ним радянського періоду та прагненням до впливу на курс пострадянських країн.

Ці ознаки лягли у просте поняття рашизму, яким ми послуговувалися під час дослідження для відбору роздумів про рашизм як про ідейне обґрунтування здійснюваних РФ дій у внутрішній та зовнішній політиці.

Наші пропозиції не розв'язують проблеми дерашизації, проте вони більш компактні та, сподіваємося, дозволять проводити наступні дослідження рашизму більш об'єктивно, не зводячи його до перелічення у дефініції відповідного поняття інших «-ізмів».

Подальші дослідження повинні спрямовуватися на порівняння рашизму із російським фашизмом, оскільки у проаналізованих нами поглядах на рашизм не згадуються його мімікрійний характер та самозапечення, які потребують подальших досліджень. Також наші пропозиції не можуть розв'язати проблему дерашизації РФ.

Список посилань:

1. Про Заяву Верховної Ради України «Про використання політичним режимом Російської Федерації ідеології рашизму, засудження засад і практик рашизму як тоталітарних і людиноненависницьких»: Постанова Верхов. Ради України від 02.05.2023 р. № 3078-

- IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3078-20#Text> (дата звернення: 17.05.2023).
2. Кудрін О. Від «звичайного фашизму» — до звичайного рашизму. *Українформ*. 2022. 25 груд. URL: <http://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3639098-vid-zvichajnogo-fasizmu-do-zvichajnogo-rasizmu.html>.
 3. Дем'яненко Б., Дем'яненко А. Рашизм. 2017. С. 1–7. URL: <http://erhsheir.phdru.edu.ua/bitstream/handle/8989898989/2158/Рашизм-2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 01.03.2023).
 4. Дем'яненко Б. «Рашизм» як квазіідеологія пострадянського імперського реваншу. *Studia Politologica Ucraino-Polona*. 2018. № 8. URL: <http://journals.uran.ua/spup/article/view/163763/163191> (дата звернення: 01.03.2023).
 5. BBC News Русская служба. Путин: «Границы России нигде не заканчиваются». *BBC News Русская служба*. 2016. 24 листоп. URL: <http://www.bbc.com/russian/news-38093222> (дата звернення: 14.05.2023).
 6. Khan Y. Rashism as political ideology and social practice in the modern Russian Federation. *Humanities science current issues*. 2022. No. 51. P. 83–89. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/51-12> (дата звернення: 14.05.2023).
 7. Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide: Resolution of 09.12.1948 no. 260 A (III). URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-prevention-and-punishment-crime-genocide> (дата звернення: 14.05.2023).
 8. Міністерство культури та інформаційної політики України. Воєнні злочини Росії в світі: від Чечні до Сирії., 2019. *Міністерство культури та інформаційної політики*. URL: https://mkp.gov.ua/files/pdf/злочини_укр.pdf (дата звернення: 14.05.2023).
 9. Мазепа Я. Війни Росії за останні 30 років та їхні наслідки. *Ukrainer*. 2022. 2 берез. URL: <http://ukrainer.net/viyny-rosii/> (дата звернення: 14.05.2023).
 10. Взгляд30. «Взгляд»: Джохар Дудаев уже в подполье, 2017. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=6MpkncqV9g0> (дата звернення: 1.03.2023).
 11. Скобов А. Системный бой. *Грани. Ру*. 2014. 31 берез. URL: <https://graniru.org/opinion/skobov/m.227237.html> (дата звернення: 01.03.2023).

12. Леусенко О. Рашизм как идеология Кремля. URL: <https://web.archive.org/web/20201209015348/https://oleg-leusenکو.livejournal.com/38604.html?nojs=1> (дата звернення: 14.05.2023).
13. Президент России. Заявление в связи с ситуацией в Южной Осетии, 2008. *Президент России*. URL: <http://www.kremlin.ru/events/president/transcripts/1042> (дата звернення: 14.05.2023).
14. РИА Новости. Большинство россиян считают, что СССР победил бы в войне и без союзников. *РИА Новости*. 2023. 4 трав. URL: <http://ria.ru/20230504/vtsiom-1869542939.html> (дата звернення: 14.05.2023).
15. European Tribute, Jerome a Paris. Історія газового конфлікту: роки незалежності. *Економічна правда*. 2009. 15 січ. URL: <http://www.epravda.com.ua/publications/2009/01/15/177711/> (дата звернення: 14.05.2023).
16. Dempsey J. Construction of Contentious Nord Stream Gas Line to Begin. *The New York Times*. 2010. 9 April. URL: <http://www.nytimes.com/2010/04/09/business/energy-environment/09nordstream.html> (date of access: 14.05.2023).
17. Павлова А. Войну благословил. Как церковные иерархи отреагировали на речь патриарха Кирилла, поддержавшего вторжение России в Украину. *Медиазона*. 2022. 2 берез. URL: <http://zona.media/article/2022/03/22/patriarch> (дата звернення: 14.05.2023).
18. Царьград. Патриарх Кирилл обратился с особой молитвой о русских воинах и победе Святой Руси. URL: <http://dzen.ru/a/YzBianfGdhje7LU8> (дата звернення: 14.05.2023).
19. Угода між Україною та Російською Федерацією з питань перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України (укр/рос): Угода Україна від 21.04.2010 р.: станом на 27 квіт. 2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_359#Text (дата звернення: 17.05.2023).
20. Клименко А. Окупація Криму. Як це було. *Історична правда*. 2023. 23 лют. URL: <http://www.istpravda.com.ua/columns/2023/02/23/162420/> (дата звернення: 14.05.2023).
21. Возович А. Роль Росії на пострадянському просторі. *Adastra*. 2021. URL: <https://adastra.org.ua/blog/rol-rosiyi-na-postradyanskomu-prostori> (дата звернення: 14.05.2023).

References

1. Official web portal of the Parliament of Ukraine. (2023). Draft Resolution on the Official web portal of the Parliament of Ukraine. (2023). Draft Resolution on the Statement of the Verkhovna Rada of Ukraine “On Defining the Political Regime Existing in the Russian

- Federation as Ruscism and Condemning its Ideological Foundations and Social Practices as Totalitarian and Misanthropic”. Retrieved from: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Vzglyad30>. (Producer). (2017, July 27).
2. Kudrin, O. (2022, December 25). From “ordinary fascism” to ordinary ruscism. Ukrinform. Retrieved from www.ukrinform.ua/rubric-polytics/
 3. Demianenko, B., & Demyanenko, A. (2017). Ruscism. Retrieved from: <http://ephsheir.phdpu.edu.ua>
 4. Demianenko, B. (2018). “Ruscism” as a quasi-ideology of post-Soviet imperial revenge. *Studia Politologica Ucraino-Polona*, 8. Retrieved from <http://journals.uran.ua>
 5. BBC News Russia (2016). Putin: “Russia’s borders do not end anywhere”. Retrieved from: www.bbc.com/russian/
 6. Khan, E. (2022). Ruscism as a political and social practice in the modern Russian Federation. *Topical Issues of the Humanities*, 51(11), 83-89. doi 10.24919/2308-4863/51-12
 7. United Nations (1948). Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Retrieved from www.ohchr.org
 8. Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. (2019). Russia’s war crimes in the world: from Chechnya to Syria. [Image]. Retrieved from: <https://mkip.gov.ua/>
 9. Mazepa, Y. (2022, March 2). Russia’s wars over the past 30 years and their consequences. *Ukrainer*. Retrieved from: ukrainer.net/viyny-rosii/
 10. Vzglyad: Dzhokhar Dudaev is already in the underground. [Video]. Retrieved from www.youtube.com
 11. Skobov, A. (2014, March 31). Systemic battle. *Grani.ru*. Retrieved from: <https://graniru.org/opinion/>
 12. Leusenko, O. (2010, May 22). Ruscism as an ideology of the Kremlin. [Web log post]. Retrieved from: <https://oleg-leusenko.livejournal.com>
 13. President of Russia (2008). Statement in connection with the situation in South Ossetia. Retrieved from: www.kremlin.ru/events/president/transcripts/
 14. RIA Novosti (2023). Most Russians believe that the USSR would have won the war without the allies. *RIA Novosti*. Retrieved from: ria.ru
 15. European Tribute, & Jerome a Paris. (2009). *Economichna Pravda*. History of the gas conflict: Years of Independence. Retrieved from www.epravda.com.ua/publications/2009/

16. Dempsey, D. (2010, April 8). Construction of the controversial Nord Stream pipeline to begin. *The New York Times*. Retrieved from: www.nytimes.com
17. Pavlova A. (2022, March 22). Blessed the war. How church hierarchs reacted to Patriarch Kirill's speech supporting Russia's invasion of Ukraine. *Mediazona*. Retrieved from: zona.media/article/
18. Tsargrad (2022, September 25). Patriarch Kirill addressed a special prayer for Russian soldiers and the victory of Holy Russia. [Web log post]. Retrieved from: dzen.ru
19. Official web portal of the Parliament of Ukraine. (2012). Agreement between Ukraine and the Russian Federation on the Stay of the Black Sea Fleet of the Russian Federation on the Territory of Ukraine (in Ukrainian and Russian). Retrieved from: zakon.rada.gov.ua/laws/
20. Klymenko, A. (2023, February 23). Occupation of Crimea. How it was. *Istorychna Pravda*. Retrieved from www.istpravda.com.ua/columns/
21. Vozovych, A. (2021, July 7). Russia's role in the post-Soviet space. *ADASTRA*. Retrieved from adastra.org.ua

Fedir Kyryluk

Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0002-7049-1541>

e-mail: politia@gmail.com

Roman Kulish

Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0001-9858-956X>

e-mail: pan.roman.kulish@gmail.com

THE CONCEPT OF «RUSCISM»: ESSENCE AND FEATURES

Abstract

The authors define the essence of ruscism as a post-imperial, aggressive, and hateful set of ideologemes towards non-Russian cultures, which considers it normal to ignore international law and use natural and cultural resources to protect the interests of the Russian Federation along with geopolitical pressure on other states, based on the previously proposed reflections on this phenomenon in the political life of the Russian Federation and relying on certain historical facts and myths developed by Russian propaganda.

The author identifies five features of ruscism: uncritical thinking; nihilism; westernization; information distortion; and post-imperialism.

It was found that the often-described disdain and hatred of ruscism for other cultures is only one of its features. The authors of the study concluded that this is only one of the signs of ruscism. Just as it is only one aspect of the essence of ruscism. In politics, vested interests play a key role, which does not allow us to assert the existence of hatred for the sake of hatred. First of all, ruscism in this study is an ideological justification for the actions of the Russian state, and hatred is one of the pillars of this justification.

Keywords: racism, signs of racism, concept, essence, propaganda.

Стаття надійшла до редакції 22.03.23

© Кирилюк Ф. М., Куліш Р. Ю., 2023